

Gyepre és szárazságtűrő növényekre alapozott állattartás

Az Európai Unió külön díjazza a legelhető állattartást, a legelők területének növelését, a komplex gazdálkodást, a környezetvédő termelést, a kíméletes állattartást. Mindezek a feltételek teljesíthetők – erre látunk példát egy homokhátsági tanyán.

Hej, de sokszor lehet hallani, hogy könnyű a hollandoknak, meg az angoloknak legelőn tartani a jószágot, hiszen ott, ha kell, ha nem, esik az eső, és nő a fű akkor is, ha nem akarják! Bezzeg nálunk mutatnák meg tudományukat, ahol nyáron kiég a legelő! Akadt egy ember, aki megmutatta, hogy száraz körülmények között is lehet legelhető gazdálkodást folytatni, mégpedig nem is akárhol, hanem a kiskunsági homokon. Ez az ember Nagy István, aki Törtel mellett egy tanyán gazdálkodik. Annaira újnak és korszerűnek találták a gazdálkodását, hogy az Innovatív Nagydíj pályázat zsűrije elismerésben részesítette, amelyben csak a legjelentősebb újdonságok részesülnek.

Homok és szárazság

Törtel mindig híres volt az állattenyésztéséről. A környező tanyavilágban még ma is sok jószágot tartanak, bár koránt sem annyit, mint régebben. Hogy milyen volt ez a vidék jó száz éve, arról Petőfi Sándor hitelesen tudósít a Kutyakaparó c. versében, mert hát négy kilométerre van Nagyké tanyájától a versben elhíresült Kutyakaparó csárda, immár omladozó falival. Így írja le a tájat a költő: *És amilyen maga ez a csárda, Olyan a vidéke, Körülötte a homokbuckáknak Se' hossza se' vége. A mészelen homokban alig teng Egy-két gyalogborda, Mely fekete gyümölcsét nyaranként Kedvetlenül hozza. A harangszó a távol falukból Meghallni jár ide, S az eltévedt madár körül néz csak S odább megy izbe.*

A föld, a homok, a táj azóta sem változott, nem lett belőle

dús fűvű Hollandia, ám az embernek meg kell élni, s versenyeznie kell a boldogabb tájak, jobb természeti adottságú gazdaságaival. Különösen így lesz ez az Európai Unióban. Nagy István már erre készült.

Unió mércével is életképes

Az innovációs pályázat így határozza meg a gazdaságot: „Gyepre és alternatív szárazságtűrő növényekre alapozott környezetbarát állattartási rendszer”.

Nézzük előbb a végeredményt. Mit is ért el a gazda az elmúlt évben? 17 fejőstehenet, s 14 vemhes és növendék üszőt

forint hektáronként, amelyhez hasonlóan ezen a gyenge minőségű talajon árunóvény termelésével még támogatással együtt sem lehet elérni. Az egy főre jutó tiszta nyereség évi 750 ezer forint, amely eléri az Európai Unió által életképesnek tartott mércét.

Miközben a gazdaságot nézzük, a gazda már a jövőről beszél.

– Lehet, hogy most a fő profil a tejtermelés, de rövidesen változtatni szeretnék ezen, tudnillik mind nagyobb mértékben átállnánk a húsmarha tartására, hiszen azt jelentősen támogatja az Európai Unió, nem beszélve arról, hogy a gyepterületre külön támogatás is kapunk. A tejtermelést lassabban fejlesztve megtartanám a saját vállalko-

Az augusztusi szárazságban is legelhető volt a baltacim (talyai kép)

tartott (a mellett kiegészítésként és önellátásra 14 juh, 5 sertés, 125 baromfi található a tanyán). 17 hektár saját és 42 hektár bérelt földje jórészt aszályos, száraz üde-nedves fekvésű gyep, a szántó pedig mészben gazdag homoktalaj. A kis tanyai gazdaság főprofilja a tejtermelés (85 ezer liter) és a tenyésztő-értékesítés. Évi 4,5–5,8 millió forint nettó árbevétel ér el. Az egy tehénre jutó eredmény 60 ezer forint. 1992 óta nyereséges a gazdálkodás. Legelővel együtt a terület 1 hektárjára 109 ezer forint árbevétel jut, mindez olyan földön, aminek más hasznosítása, mint az állattartás, lehetetlen. A jövedelem 38 000

zásban, a húsmarha tartása pedig a feleségem vállalkozása lenne. Eddig is ketten dolgoztunk a gazdaságban, ezután is így lenne, de a húsmarhatartásnak szeretnék nagyobb lendületet adni, s külön kezelni a számadást, hogy pontosabban lássuk az eredményt. Már ez járt az eszünkben, amikor a gyengébb termőföld egy részét átminősítettük legelővé. Mivel ezeken a területeken a gyenge minőség miatt úgy sem lehet jövedelmezően növényt termeszteni, az Unió viszont támogatja a gyepterületeket, még időben léptünk. Így növeltük a legelőt. Azt tudom mondani a többi gazdának is, hogy

minél hamarabb gondoskodjanak a gyenge területek átminősítéséről.

– A növénytermesztés kizárólag a szarvasmarha-állomány szilázs- és tömegtakarmány előállítását szolgálja. Árunóvénytermelés nincs. Az állatok 270 napig kijárnak az én elnevezésem szerint „egészségügyi legelőre”, a kifutót, a karámat igény szerint használják. Az állatokat természetesen félszabad és szabad, kötetlen mélyalmos rendszerben tartom. Gyakorlatilag teljesen szabadok, ami meglátszik a jó közérzetükön, nyugodt viselkedésükön. Születés után a borjak 5 napig egyedül ketrecekbe kerülnek, ez a bölcsőde, majd csoportos tartásba az óvodába, ahol a bőséges szalma almon kitűnően érzik magukat (ezt az újságíró is tanúsíthatja). A mélyalmos tartáshoz évente 50 tonna szalmát kell vásárolnom, a szerves trágya mennyisége háromezer tonna, amelyet kiszóratok (a gyepre is), az ökológiai gazdálkodásra való átállás alatt lévő területre. Az abraktakarmányokat (évi 48 tonna) és ipari melléktermékeket (sörtörköly, répaszelet) vásárolok, mivel a szükséges szemes abrak a szárazság miatt nem természetesen eredményesen.

Ezen a területen csak takarékos, szárazművelésre átállt növénytermesztéssel lehet jövedelmezőséget elérni. Ez azt jelenti, hogy az ősgyepet megfelelő rotációban élő pillangósok (baltacim, tarka koronafűrt, homoki lucerna, kúszó lucerna) legeltesével egészíti ki. A fenntartható fejlődést szolgáló és a víztakarékos művelési módot alkalmazó megoldás megakadályozza a talaj erózióját, a deflációját, ami önmagában is környezetkímélő. De ezen túl a természet növényekkel és növénytársulásokkal sikeresen megmenekült a gazdaság az aszálykárról. Mivel a gyepnél nincs telepítési költség, jövedelmezővé teheti az állattartást, a takarmány betakarítása is olcsó, hiszen az állatok lelegelik a növényeket. Az élő pillangósok és a gyep a

talajt egész évben borítják, ezért nincs szélérozió, a legeltetéssel az ösgyep fenntartható, sőt javítható, hiszen igényli a taposást és legeltetést, az állatok trágyájával a talaj szerkezete javul, nő a humusztartalom és javul a vízgazdálkodása is. Tehát a módszer kétségtelen gazdasági előnyei mellett nem elhanyagolhatók a környezetet kímélő szempontok sem, ami szintén támogatott az Európai Unióban. Így ez a történelvi gazdaság példaértékű lehet a hasonló gazdálkodók számára.

Nézzük részletesebben, miként alakult a múlt évi legeltetés az új módszer szerint. A legeltetési időszak április 12-én kezdődött és december 14-ig, az erős fagyokig kijártak a tehenek a területre, majd a pihenődombos karámba. Az ösgyep mellett a szárazságtűrő pillangósokat is beillesztette a gazda a rotációba. A legelőszakaszokat legeltetési naptár szerint osztotta fel, napi kétszeri villanypásztor áttelepítéssel. Fix, állandó kerítés nincs, a nagy legelőszakaszokat évente más határokkal jelöli ki, ezért nincsenek állandó utak (kítaposott utak), a legelő homogén, a szemnek is kellemes pázsit. A legelési naptár szerint kora tavasztól a tél beálltáig a gyepek legelő mellett a tehenek a baltacimot és a koronafürtöt is fogyasztották, a helyes tápanyagot ők maguk állították be.

Éves megfigyelések

Nagy István mindent lejegyez, ami a termeléssel kapcsolatos észrevétel. Most ebből a naplóból idézzük fel az egyes takarmányokkal, illetve módszerekkel kapcsolatos észrevételeit.

Gyep

Mivel ösgyep, így nem terheli a telepítési költség. A betakarítás energiatakarékos, hiszen zömmel legeli a szárvassmarha, a feleslegből kisbálás réti széna, jobb évjáratban fűszénáz készül. A gyep 85%-a fűféle, 15%-a pillangós. A gyeptermetés megoszlása a terület fekvése szempontjából igen eltérő (szépen lehet tanulmányozni nálam). Történelmi is kialakultak a természetes gyeptársulások, a szárazságtűrő fűfajok a nyár végén nem csak élnek, hanem hasznosítható termést is adnak (vörös apró csenkeszek, rozsnokok, tarackos búzafű, de itt

él a bársonykeres, a kornlós lucerna és a sárkeres lucerna is).

Tarka koronafürt

A második éves termesztésének tapasztalatai számomra kedvezőek. Egész évben legeltethető volt. Az első szakaszt május 10-én kezdtem legeltetni, napi sávos, villanypásztoros adagolással. Az aszályos májusban gyorsan újra sarjadt, 31 nap után újra legeltethető magasságúra fejlődött. A nyári hőségutak időszakban alig vegetált, 61 nap múlva, au-

Baltacim

Jól tűri az aszályt, száraz talajokon a lucernát helyettesíti, terméstömege nálunk nem közelíti meg a tarka koronafürtét, de beleillik a legeltetési naptárba (kora tavasz, augusztusi szárazság, késő ősz. Nem okoz a kérődzőknél felfúvódást (a koronafürt sem). Gyökere mélyre hatoló karógyökér. Télálló (az őzek szívesen látogatják, a 70 cm-es hó alól is kikaparták). Kártevői nincsenek.

Mélyalmos karámban töltik a telet a tehenek

gusztusban a harmadik növedéket legeltetem, majd 30 nap múlva (összettel gyorsabban regenerálódott) szeptember végén, október elején újra etethető volt. Érdekes, hogy mint „egészségügyi” legelőt november 8-ától újra legeltetem (december 14-éig). A tehenek igen meghálálják, mivel az őszei besárgult gyepeket ilyenkor már nem szívesen legelik, de a tarka koronafürt magas növedékét igen.

A növény rosttartalma bimbózás után megnő, ezért legelik az állatok szívesebben azokon a területeken, ahol fűvel kevert volt a növedék. A meleg nyár végén a gyomosodás és a növénymaradványok miatt szükség volt egy gyomirtó kaszálásra. A talajt jól fedi, jobban, mint a baltacim) a szélérozió ellen teljes védelmet nyújt. (Gyomirtó szert, vegyszert nem használok.) A rágást, tiprást jól viselte. Szénát nem tudtam belőle készíteni a nyári takarmányhiány miatt (mindent legeltetem). Az előzőek a baltacimra is vonatkoznak, amely négy-öt növedéket adott, annak lassúbb a növekedési erélye, de jobban tűri a szárazságot. Azt tapasztaltam, hogy a tarka koronafürt termésmegoszlása egyenletlenebb a baltaciménál.

Legeltetve egy tonna önköltsége kisebb a lucernáénál, viszont egy hektárra vetített eredménye nem éri el a lucernáét. A homokon elért hozama megfelelő. Száraz viszonyok között mélyre hatoló, nagytömegű gyökérzete miatt telepítését javaslom az állattartóknak (juhoknak igen kiváló).

Az elterülő, félig felálló szára miatt ügyelni kell a taposási kár elkerülésére. Mivel a lucernáénál magasabb a fehérjetartalma, ennek tudható be, hogy amikor ezt a növényt etették 0,5–1,2 literrel magasabb volt a fejési átlag (állandó alaptakarmányozás mellett). Az uniós tagsággal együtt járó szántógyepkonverzió (visszagyepesítés) miatt nagyobb lesz ennek a növénynek a jelentősége, sőt az ún. „virágos rét” programnak is része lesz, amikor mint méhlegelő, esztétikai (igen szép virágzó mezőt ad), környezetvédelmi feladatok miatt is a gyepek egy részét várhatóan felülvetjük koronafürttel, a soványabb talajokon baltacimmal.

Az idén már a következő két növény is bekerül a forgóba.

Szudáni fű

Várhatóan két hektár területen kiprobálom, amelyet nyár vé-

gén részben legeltetéssel, részben szilázs formájában szándékozom hasznosítani. A második növedéket kizárólag legeltetni szeretném.

Kúszó lucerna (Róna)

A telepítés évében csak kaszálok, az azt követő években – mivel a kérődzőkkel a felfúvódás veszélye nélkül legeltethető – a legeltetési naptár szerinti rotációba illeszttem be (mint évelő, szárazságtűrő alternatív növényt). Ha gyenge a talaj hu-

musztartalma, vízgazdálkodása, homoki és kúszó lucernát csak szerves, trágyázott talajba szabad telepíteni.

Nincs más út

Összességében elmondható, hogy a száraz fekvésű, mélyen meszes talajokon a tarka koronafürt és a baltacim a telepítését követő második évben a második éves lucerna terméstömegének 55–60%-át tudta adni 2002-ben, az évszázad legszárazabb tavaszán. Ugyanakkor viszont legeltetési forgóba illesztve a biztonságos nyári termeléshez, a biztonságos takarmányellátásban sokat segítenek. A hőségnapok után az „alvó” növények, különösen a koronafürt gyorsan (15–20 nap alatt) újra legeltethető növedéket adott. A kérődzők legolcsóbb tömegtakarmánya az állatok által legeltetett gyepek. Ezt követi – nincs gépi betakarítási költség – a baltacim és a tarka koronafürt. A baltacim – a kisebb hozam miatt – kaszálva már drágább a lucernánál.

Lengyel Zoltán

Részletesebb tájékoztatás:

Nagy István

Tel: (53) 702-109, (20) 534-8205